

Olena Matviienko

Doctor of Pedagogical sciences,

professor Department of pedagogic and method of primary education

Dragomanov National Pedagogical University (Ukraine, Kyiv)

THEORETICAL BASES OF TEACHER'S PROFESSIONAL FORMATION

Матвієнко О.В.

доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та методики початкового навчання

НПУ імені М.П. Драгоманова (Україна, Київ)

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

The different science approaches of teacher's professional development in the way of modern teacher's professional competence are presented. The main technological aspects of future teacher's professional preparation are determined.

Keywords: *professional competence, professional development of teacher, modern pedagogical approaches.*

Розглядаються різні наукові підходи до професійного розвитку педагога, які спрямовані на формування професійної компетентності сучасного педагога. Визначаються головні технологічні аспекти професійної підготовки майбутнього вчителя.

Ключові слова: *професійна компетентність, професійний розвиток педагога, сучасні педагогічні підходи.*

Сучасний світ переживає докорінну зміну підходів до освіти. Саме для XXI століття характерним є зростання рівня розуміння того, що тільки людина є одночасно і початком і кінцевою метою будь-якого соціального розвитку.

Отже професійна компетентність майбутнього вчителя визначається стратегічною метою сучасної вищої педагогічної освіти.

Необхідність реалізації компетентнісного підходу у вищій освіті обумовлюється радикальними змінами, які відбуваються у сферах матеріального і духовного виробництва, соціальних комунікацій, на ринках праці. Педагогічною теорією і практикою зумовлено необхідність і доцільність інтерпретувати модель фахівця як особистості, яка володіє визначеним набором компетенцій, здатна адаптуватися до умов життєдіяльності, конкурувати на ринку праці. Переорієнтація оцінювання результату освіти з поняття «підготовленість», «освіченість», «загальна культура», «вихованість» на поняття «компетенція», «компетентність» тих, хто навчається, характеризує компетентнісний підхід в сучасній освіті.

У сучасній науково-психологічній літературі розкриваються певні проблеми професійного становлення майбутнього вчителя: розвиток творчого педагогічного мислення (Н.В. Кузьміна, С.Д. Максименко, Р.П. Скульський, Л.М. Фрідман та ін.), становлення професійно-педагогічного спілкування (В.М. Галузяк, М.М. Заброцький, С.О. Мусатов, В.А. Семиченко, Т.С. Яценко та ін.), формування професійної готовності до педагогічної діяльності (С.Л. Братченко, В.В. Каплінський, Г.О. Нагорна, С.І. Ніколенко та ін.), професійна адаптація молодих вчителів (С.Г. Вершловський, О.Г. Мороз, Т.Д. Щербан та ін.), підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (Є.Г. Костяшкін, М.М. Поташнік, І.П. Радченко та ін.).

Процес підготовки педагогів та їх подальшого професійного становлення і розвитку є об'єктом великої уваги педагогічної науки, що засвідчує надзвичайну актуальність проблем професійного розвитку майбутнього педагога. Існує значна кількість різних концептуальних побудов щодо професійного розвитку майбутнього педагога.

Розглянемо головні наукові підходи до аналізу та побудови системи професійного розвитку майбутнього педагога.

1. Контекстний (суб'єктно-діяльнісний) підхід, передбачає розгляд педагогічної діяльності у сфері педагогічних цінностей, якими наповнюється ця діяльність. На думку науковців, щоб майбутній вчитель був теоретично та практично компетентним, студенту

необхідно зробити подвійний перехід: від знака - до думки, а від думки - до вчинку, дії. Перехід від інформації до її використання опосередковується думкою, що і робить цю інформацію знанням [4, с. 55].

2. Професіографічний підхід, орієнтує учасників педагогічного процесу на результат реалізації певного комплексу вимог до майбутньої професійної діяльності, що, зокрема, орієнтується на освітньо-кваліфікаційну характеристику спеціаліста, інші нормативні акти, які відображають конкретні умови професійної діяльності людини. Зазначений підхід дозволяє аналізувати уміння в контексті професіографічних складників педагогічної діяльності, визначити професійну діяльність майбутнього вчителя як систему взаємопов'язаних елементів і дій, які характеризують особистість вчителя [5, с. 83; 8, с. 34- 36].

3. Акме-системно-синергетичний підхід націлює діяльність майбутнього педагога на досягнення рівня педагогічної майстерності, яка реалізується в творчій діяльності та синергійній цілісності людини стосовно її професійного становлення. [6, с. 53-67].

Зазначений підхід передбачає потребу в багатогранному фахівці- педагогові, формування якого вимагає формування цілісної гармонійної особистості. Акме-системно- синергетичний підхід реалізується через самонавчання та навчання упродовж життя. При даному підході контекст професійного розвитку педагога реалізує мету його особистісно- професійного становлення.

4. Компетентнісний підхід відображає інтегральний прояв професіоналізму, в якому поєднуються елементи професійної і загальної культури, досвіду педагогічної діяльності та педагогічної творчості, що конкретизується у певній системі знань, умінь, готовності до професійного вирішення педагогічних завдань та проблем.

5. Аксиологічно й особистісно орієнтований підходи постають важливим евристичним засобом аналізу педагогічної дійсності, зокрема, педагога-професіонала, оскільки його вміння інтегровані у цілісну особистість, що характеризується певними ціннісними орієнтаціями.

6. Рефлексивний підхід спрямовує освітню систему та процес професійного розвитку майбутнього педагога на актуалізацію розвивальних педагогічних ситуацій, що розвивають рефлексію (самосвідомість, Я-концепцію) учасників освітнього процесу.

7. Діалоговий підхід орієнтується на концептуальну установку стосовно того, що мислення особистості педагога в процесі його професійного розвитку має вступати у віртуальне діалогічне спілкування з попередніми формами культури, а також із представниками різних поколінь, які взаємодіють в єдиному часовому просторі, коли процес спілкування всіх учасників навчально-виховного процесу набуває вільного, співтворчого характеру.

8. Герменевтичний підхід дозволяє будувати діяльність майбутнього педагога та розглядати процес його професійного розвитку не стільки на основі його знань про особистість, скільки на здатності зрозуміти внутрішню логічну зв'язність, організованість явищ життя дитини. За таким підходом інформація про дитину розглядається педагогом не як кінцевий результат, а як такий, що перебуває у постійній динаміці та щоразу створюється, актуалізується, а не відтворюється за раз і назавжди заданим еталоном [6, с. 27-30]. Цей підхід передбачає розгляд педагогічної дійсності у площині категорій «сенса», «розуміння», «доцільність», що дає змогу поєднати особистісні сенси суб'єктів проектувального процесу із сенсами розвитку проектованої системи. Це, відповідно, дозволяє учасникам освітнього процесу самовизначитися в просторі сучасної педагогічної дійсності, здійснюючи рефлексію своєї суб'єктної позиції в процесі розвитку навчально-виховних систем.

Таким чином, нами були сформульовані 8 головних наукових підходів що до процесу професійного становлення майбутнього педагога, що дозволяє побудувати цілісну модель зазначеного процесу та визначити головні технологічні аспекти її реалізації.

Педагогічна підготовка сучасного вчителя повинна базуватися на: а) оновленні змісту психолого-педагогічних дисциплін і реорганізації педагогічної практики з урахуванням

сучасних вимог до майбутньої професійної діяльності вчителя; б) діяльнісному освоєнні змісту педагогічної освіти через активні форми і методи навчання, а саме: проблемні, проектно-дослідницькі методики, блочно-модульну систему навчання на основі комплексного навчально-методичного й інформаційного забезпечення навчального процесу; в) розширені об'єму керованої самостійної роботи студентів, що забезпечена відповідним методичним й інформаційним супроводом.

Необхідною вимогою до організації педагогічної підготовки майбутнього вчителя виступає її реалізація у межах змістово-технологічної інтеграції соціально-гуманітарної, загальнопрофесійної, спеціально- предметної галузей. При якій активні, діалогові, дослідницькі методи навчання і виховання виступають засобами засвоєння досвіду рефлексивного, організаційно-комунікативного, проективного видів діяльності.

Отже, педагогічна підготовка розглядається нами як найважливіша складова професіоналізму майбутнього вчителя. У ході цієї підготовки відбувається формування у студентів психолого-педагогічної компетентності, що сприяє розвитку соціально- особистісних компетенцій і забезпечує результативність розв'язання соціально-професійних і особистісних задач.

Література:

1. Багаева И.Д. Профессионализм педагогической деятельности: сущность и структура / И.Д.Багаева // Профессионализм педагогической деятельности: тезисы докладов научно-практической конференции. – Ижевск, 1992. – С. 3-5.
2. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход/ А.А. Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 225 с.
3. Вершиловский С.Г. О подходах к исследованию структуры профессионально-педагогической деятельности / С.Г.Вершиловский, ЛН.Лесохина. – Л. : НИИ ООВ, 1977. – 203 с.
4. Вознюк О.В. Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти: інтегративний підхід: монографія / О.В.Вознюк, О.А.Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 684 с.
5. Дубасенюк О.А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога: монографія / О.А.Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – 367 с.
6. Зайцев В.В. Проблемы развития акмеологического образования // Проблемы развития системы акмеологических наук / В.В.Зайцев, А.М.Зимичев. – СПб. : Изд. СПАА, 1996. – С. 53-106.
7. Карпова Л.Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л.Г.Карпова. – Х., 2004. – 20 с.
8. Максимова В.Н. Акмеология: новое качество образования / В.Н.Максимова // Завуч. – 2004. – № 3. – С.2-23.
9. Маркова А.К. Психология труда учителя / А.К.Маркова. – М. : Знание, 1993. – 325 с.